

Dr. sc. Emir Sudžuka*
Maja Pločo, mag.iur.**

EUROPEIZACIJA BOSANSKOHERCEGOVAČKOG PRAVA DRUŠTAVA U USLOVIMA NEPOSTOJANJA JEDINSTVENOG PRAVNOG I EKONOMSKOG OKRUŽENJA

*Bosna i Hercegovina propisima na različitim nivoima reguliše oblast prava privrednih društava na više ili manje harmoniziran način zbog specifičnog ustavnog uređenja. Najmanji broj propisa je donesen na državnom nivou zbog nadležnosti entiteta za regulisanje ove oblasti. Materijalnopravni propisi o statusu privrednih društava su doneseni na nivou entiteta Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i u Brčko Distriktu BiH. Procesni propisi koji uređuju postupak osnivanja društva doneseni su također na nivou entiteta, ali na državnom nivou postoji Okvirni zakon o registraciji poslovnih subjekata koji propisuje obavezu usaglašavanja procedura u entitetima njihovim procesnim propisima. Sporazum o stabilizaciji i prodruživanju Bosne i Hercegovine sa Europskom Unijom je stupio na snagu 2015. godine, te su započete određene reforme sa ciljem usaglašavanja prava Bosne i Hercegovine sa pravnom stečevinom Europske Unije. Ovo će zasigurno biti dugotrajan i težak proces uslijed nepostojanja jedinstvenog pravnog i ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini. Isto se ogleda prvenstveno u tome da su nadležnosti u pojedinim izuzetno važnim oblastima dodijeljene entitetima što za posljedicu ima postojanje velikog broja zakona. Propisi su nerijetko različiti i onemogućavaju privredne subjekte da pod istim uslovima osnuju društvo i posluju na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine. Rad se bavi analizom pojedinih segmenata zakonodavstva Bosne i Hercegovine u oblasti prava društva, a posebno različitim rješenjima u entitetskim propisima i potencijalnim poteškoćama koje se mogu pojaviti u procesu usklađivanja ove oblasti sa pravnom stečevinom EU. Na osnovu analize će se dati ocjena koliko je zakonodavstvo Bosne i Hercegovine u ovom kontekstu spremno za aktivno uključivanje u procese usklađivanja nacionalnog zakonodavstva u ovoj oblasti sa *acquis-em*.*

Ključne riječi: *privredna društva; osnivanje; harmonizacija; europeizacija; integracije.*

* Dr.sc. Emir Sudžuka, docent na oblasti Građanskog i poslovnog prava Pravnog fakulteta Internacionalnog univerziteta u Sarajevu (Assistant professor at the Civil and Business law department, Faculty of Law, International University of Sarajevo): esudzuka@ius.edu.ba.

** Maja Pločo, mag.iur., viša asistentica na oblasti Poslovnog prava Fakulteta pravnih nauka Sveučilišta "Vitez", Vitez (Maja Pločo, MA, senior teaching assistant at the Faculty of legal sciences at the Business law department, "Vitez" University): maja.ploco@unvi.edu.ba.

1. UVOD

Ustav Bosne i Hercegovine¹ članom četiri garantira slobodu kretanja lica, roba, usluga i kapitala na teritoriji cijele države, te da entiteti neće provoditi bilo kakvu kontrolu na granici između entiteta. Ovaj član Ustava nalazi svoj oslonac i u članu 14. Ugovora o osnivanju Europske zajednice², što implicira i namjeru ustavotvorca za uspostavljanje jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini. U maloj zemlji, kakva je Bosna i Hercegovina, osiguravanje slobodnog ekonomskog protoka, a time i stvaranje jedinstvenog tržišta, još je bitnije nego što je to bilo za znatno veće i po stanovništvu brojnije Europske zajednice.³ Obzirom da Ustav ne sadrži definiciju pojmova niti razgraničenja osnovnih sloboda, Ustavni Sud BiH je u svojoj praksi pri tumačenju člana 4. ukazao na Ugovor o osnivanju Europske zajednice i jurisprudenciju Europskog suda pravde.⁴

Garantiranjem navedenih sloboda i kreiranjem jedinstvenog tržišta kao ustavne kategorije, zemlja je opredjeljena za slobodnu tržišnu privredu. Iz toga, Ustavni sud Bosne i Hercegovine⁵ derivira obavezu države da etablira funkcionalan ekonomski poredak, te da osigura ukupnu ekonomsku ravnotežu. Bosna i Hercegovina ima izuzetno složenu ustavnu strukturu i podjelu nadležnosti između državnog, centralnog nivoa i nižih političko teritorijalnih jedinica⁶. Djelotvorno sredstvo za obezbjeđenje slobode kretanja je harmonizacija pravnih sistema u entitetima, koji se u brojnim značajnim oblastima znatno razlikuju, posebno usaglašavanje propisa koji sprečavaju privrednu razmjenu, npr. direktnih poreza, koji bi postojali na centralnom nivou pored jedinstveno regulisanih indirektnih poreza.⁷

¹ Anex 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, čiji pregovori su započeti u Daytonu 21.11.1995., a okončani potpisivanjem u Parizu 14.12.1995. predstavlja Ustav Bosne i Hercegovine

² Član 14., Consolidated version of the Treaty Establishing the European Community, 2006, OJ, C 321E, 29.12.2006. Ovaj član između ostalog propisuje da će "Zajednica preduzeti neophodne mjere kako bi bilo implementirano zajedničko unutrašnje tržište, koje obuhvata prostor bez unutrašnjih granica u kojem je obezbjeđen slobodan protok robe, lica, usluga i kapitala u skladu sa odredbama ugovora...."

³ Steiner; Ademović 2010, 105.

⁴ S tim da do sada nije uspostavljena značajnija praksa Ustavnog suda i Doma za ljudska prava po apelacijama za zaštitu osnovnih ekonomskih sloboda jedinstvenog tržišta.

⁵ Predmet br. 68/02 od 25.06.2004. godine „Jedinstveno tržište je nužan element gospodarskog sustava Bosne i Hercegovine. Ustav Bosne i Hercegovine, uostalom, kao i većina drugih ustava, ne sadrži i ne daje konačnu sliku glede gospodarskog sustava zemlje". Ipak, alineja 4. Preambule Ustava Bosne i Hercegovine obavezuje državu da «podstakne opće blagostanje i ekonomski razvitak kroz zaštitu privatnog vlasništva i unapređenje tržišnog gospodarstva», dok članak II/3.(k) u svezi članka II/6. Ustava Bosne i Hercegovine obavezuje Bosnu i Hercegovinu i entitete da štite pravo na imovinu.

⁶ Velika većina značajnih nadležnosti koje se direktno ili indirektno odnose na postojanje jedinstvenog pravnog i ekonomskog prostora je na nivou entiteta Federacije BiH i Republike Srpske, te Brčko Distrikta, a u FBiH, određene nadležnosti su na nivou entiteta, a neke na nivou kantona što dodatno usložnjava normativni okvir uspostavljanja jedinstvenog prostora. Pozitivan primjer u ovom kontekstu je oblast indirektnih poreza koja je regulirana na državnom nivou.

⁷ Steiner; Ademović 2010, 106.

Garancija slobode kretanja može se dovesti u vezu i sa zabranom diskriminacije u skladu sa praksom Ustavnog suda i Komisije za ljudska prava pri Sudu⁸, koja ne samo da zabranjuje svaku mjeru koja bi sprečavala slobodu kretanja, već podstiče i državu da stvori institucionalnu garanciju za slobodu kretanja kako bi spriječila diskriminirajuću praksu.⁹ Da bi postojalo kršenje slobode kretanja, nije potrebno da neka mjera ima diskriminirajući karakter. Dovoljno je da mjera za ograničenje više optereti jednu grupu nego drugu, pa makar rezultat takvog različitog tretmana i ne bude okvalifikovan kao diskriminirajuće postupanje.¹⁰ Obzirom da su uspostavljeni pravni sistemi entiteta i Brčko Distrikta, sa tri različita seta propisa koji reguliraju pojedine privredne oblasti, jasno je da u dosta njih može doći do nejednakog opterećenja i različitog tretmana grupa.

Ovaj rad se bavi analizom pojedinih segmenata prava privrednih društava, te će se izvršiti analiza propisa u Bosni i Hercegovini koji reguliraju ovu oblast. Poseban akcent je stavljen na nejednake uslove prvenstveno u postupku registracije društava u Bosni i Hercegovini. Postojanjem takvih, neharmoniziranih propisa, dovodi se u pitanje poštivanje prethodno elaboriranog ustavnog principa jedinstvenosti ekonomskog prostora, ali i diskriminacije učesnika na tržištu Bosne i Hercegovine koje svoje privredne aktivnosti poduzimaju na teritoriji nekog od entiteta ili Brčko Distriktu.

Bosna i Hercegovina je potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom Unijom, koji je stupio na snagu 2015. godine. Ovim sporazumom Bosna i Hercegovina preuzima obavezu usklađivanja svog pravnog sistema sa pravnom stečevinom EU u različitim oblastima, uključujući i oblast prava privrednih društava¹¹ kako bi se ispunio jedan od pristupnih uslova, a to je sloboda kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala između Zajednice i Bosne i Hercegovine. Ova obaveza je specifična za BiH prvenstveno zbog toga što unutar države postoje tri različita pravno-ekonomska sistema koji prvo moraju biti usklađeni da bi se moglo govoriti o jedinstvenom nastupu prema državama članicama Zajednice, kako je to predviđeno Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju. Ovo pitanje je posebno značajno u oblasti postupka registracije privrednog društva i to u kontekstu ostvarivanja slobode poslovnog nastana kao najvažnijeg principa gospodarske slobode na tržištu Evropske Unije.¹²

⁸ *Ibidem*, 106-107.

⁹ Predmet br. 68/02 od 25.06.2004. godine: „Da bi se efikasno garantirao ustavnopravni princip jedinstvenog tržišta, potrebno je ovaj princip dovesti u vezu s člankom II/4. Ustava Bosne i Hercegovine, koji zabranjuje diskriminaciju. S jedne strane, pojam zabrane diskriminacije uključuje ne samo tehničke mjere, nego i pozitivnopravne propise, kao i pozitivnu obvezu države garantiranja institucionalne zaštite zabrane diskriminacije (vidi odluku Ustavnog suda, broj U 18/00 od 5. listopada 2002. godine, točka 14, objavljenu u Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, broj 30/02). S druge strane, zabrana diskriminacije uključuje ne samo formalnu nego i materijalnu diskriminaciju.”

¹⁰ CH/98/375 et al. stav 1204. prema: *Steiner; Ademović* 2010, 106.

¹¹ Posebno za temu ovog rada su relevantne odredbe članova 50-63. Sporazuma koje se odnose na poslovni nastan, pružanje usluga, tekuća plaćanja i protok kapitala.

¹² O slobodi poslovnog nastana opširnije: *Horak; Dumančić; Šafranko* 2013,

U Bosni i Hercegovini postupak registracije privrednih društava nije jedinstveno regulisan na svim nivoima. Iako postoji Okvirni zakon o registraciji poslovnih subjekata na nivou Bosne i Hercegovine¹³ koji propisuje obavezu da procesni zakoni na nivou entiteta i Brčko Distriktu moraju biti usklađeni, to nije tako, odnosno postojeći propisi nisu harmonizirani. Razlike se odnose prvenstveno na propisanu formu registarskih isprava kao i nadležne organe za zaprimanje i postupanje po prijavama osnivanja ili izmjena podataka u privrednim društvima ili statusnih promjena. Značajne razlike postoje i u materijalnim propisima npr. kod visine osnivačkog kapitala društva ili kod posebnih uslova za obavljanje pojedinih specifičnih djelatnosti koje podliježu posebnom režimu nadzora i kontrole itd. Razlike u propisima će biti detaljno prikazane u drugom dijelu ovog rada. Prevazilaženje ovakvih razlika i obligatorno ujednačavanje nacionalnog prava u ovoj oblasti je *condicio sine qua non* za dalji postupak usklađivanja prava sa pravnom stečevinom Europske unije.

2. HISTORIJSKI RAZVOJ REGULATIVE PRAVA DRUŠTAVA U BIH

Pravo društava kao posebna pravna disciplina na području današnje Bosne i Hercegovine ima izuzetno interesantan razvoj, uostalom kao i u ostalim državama sljednicama bivše SFRJ. Posebno je značajno i određivanje adekvatnog termina kojim se označava oblast prava privrednih društava. U našoj, kao i teoriji uporednih prava, koriste se različiti izrazi kojima se označavaju pravna lica poslovnog karaktera, a koji su subjekti i predmet proučavanja poslovnog/trgovačkog prava, odnosno uže, kompanijskog prava.¹⁴ Prema pojedinim autorima¹⁵, tradiciji europskokontinentalnih pravnih sistema odgovara termin „društvo“¹⁶ u kom pravcu se i razvila posebna teorija društava. Taj termin ima i šire značenje jer obuhvata pored društava poslovnog, tako i društva građanskog prava, tipa ortakluka (lat. *societas*). Međutim kada se misli isključivo na društva poslovnog prava, teorija i zakonodavstvo najčešće koriste tradicionalni pojam trgovačka društva. Tek u novije vrijeme je u upotrebi termin privredna društva. Historijski posmatrano, termin trgovačka društva ima tradiciju na području Bosne i Hercegovine i susjednih zemalja, jer se njime služi i teorija i pravna regulativa od sredine XX vijeka.¹⁷

Na području zemalja koje su bile pod austro-ugarskom vlašću, na pravo privrednih društava najviše je utjecalo odgovarajuće njemačko pravo, posredstvom austrijskog

¹³ Službeni glasnik BiH 42/04.

¹⁴ Trifković *et al.* 2014, 139.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ fr. *Société*, njem. *Gesellschaft*.

¹⁷ Trgovački zakonik za Bosnu i Hercegovinu iz 1883, Hrvatsko-ugarski trgovački zakonik iz 1875, Trgovački zakonik Kraljevine Srbije, 1860, 1986, 1898., Trgovački zakonik Kraljevine Jugoslavije, 1937. Prema: Trifković *et al.*, isto djelo, 140.

prava. Tam se uticaj nastavio, jer se u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije u prvoj Jugoslaviji, nastavilo primjenjivati ono isto pravo društava koje je na tim područjima važno uoči nastanka te države. Jugoslavija je 1937. donijela Trgovački zakon i njime uredila pravo društava, ali taj zakon nikada nije stupio na snagu. U pogledu primjene prava u toj državi do njezina kraja ostala je podjela na pet pravnih područja trgovačkog prava, pa su se u teritorijalnom smislu nastavili primjenjivati propisi koji su važili u vrijeme nastanka države. To je pak značilo nastavak primjene propisa donesenih po uzoru na njemačko pravo, ali ne ono koje je u Njemačkoj važno u to doba nego ono koje se u njoj primjenjivalo do Trgovačkog zakonika iz 1897. godine.¹⁸

Ovakvo stanje trajalo sve do 1948. godine kada su Osnovnim zakonom o privatnim trgovačkim radnjama u tadašnjoj Jugoslaviji prestala sva trgovačka društva osim privatnih trgovačkih radnji u obliku javnog trgovačkog društva koje su prestale 1953. godine kada je Uredbom o osnivanju poduzeća i radnji prestala i mogućnost za djelovanje javnih trgovačkih društava. Stoga je zapravo još 1948. godine kod nas prestalo postojati pravo društava. Od društava ostalo je jedino ortaštvo koje su uređivale odredbe Općeg građanskog zakonika što su se primjenjivale kao pravna pravila. Ideološki razlozi su utjecali na to da se ortaštvo nije koristilo u trgovačkim stvarima pa je takav i bio stav sudova u to vrijeme.¹⁹ Do napuštanja državnog poduzeća kao pravnog oblika organiziranja u privredi došlo je nakon što se državno vlasništvo pokazalo neučinkovitim. Tada je učinjena pogreška, umjesto povratka na stare potvrđene tipove trgovačkih društava, zašlo se dublje u pravne oblike organiziranja na temelju samoupravljanja, a društvenom su vlasništvu data ne vlasnička obilježja.²⁰ Bio je to tzv. vlastiti originalni put kojim je Jugoslavija krenula Ustavom 1963. godine²¹, a koji je kulminirao donošenjem Zakona o udruženom radu i uvođenjem organizacija udruženog rada.²²

¹⁸ Barbić 2007, 340.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ Postupak uobličavanja samoupravnog sustava završio se donošenjem Ustava SFRJ 1974. te Zakona o udruženom radu 1976. U normativnom smislu, ovim ustavnim aktima završen je postupak uobličavanja osnovne organizacije udruženog rada kao temeljne radno-funkcionalne i prioritetne samoupravne ćelije samoupravnog sustava, a s tim se kao "rezervni oblik" javila radna zajednica. Usporedno s ovakvim rješenjima i radni odnosi postali su samo jedan podsustav u okviru udruživanja rada i sredstava u udruženom radu u osnovnoj organizaciji, pa su kao takvi i uređivani, zajedno s drugim odnosima, Zakonom o udruženom radu kao međusobni radni odnosi.

²² Međutim, u primjeni normativno zaokruženog modela samoupravnog društva iskrslu su brojni problemi, na koje odgovor nije imala ni praksa, ni znanost. To se odnosilo kako na organiziranje i funkcioniranje gospodarstva, tako i na organiziranje i funkcioniranje javnih službi, odnosno djelatnosti od posebnog društvenog interesa. Zbog toga, a i zbog postavljanja novih zahtjeva pred gospodarstvo, ali i u drugim oblastima 1980-ih, doveo se pod pitanje čitav koncept samoupravnog organiziranja u Jugoslaviji. Također, u tom razdoblju prisutna su bila i sve otvorenija politička pitanja, koja su se svela na dvojbu o preobražaju Jugoslavije u konfederaciju, odnosno federaciju s većim ovlaštenjima save-

Uređivanje odnosa o privrednim društvima u Bosni i Hercegovini je nakon ratne faze u periodu 1992-1995., krenulo u fazu pretvorbe društvene imovine u državnu i državne u privatno vlasništvo, te period prelaska samoupravnog socijalističkog u kapitalističko društvo tržišne privrede.²³ Zakon o pretvorbi društvenog vlasništva²⁴ donesen je u novembru 1994. godine, na osnovu kojeg je tadašnja Republika Bosna i Hercegovina postala vlasnikom: društvenog kapitala iskazanog u bilansima pravnih lica na dan 31.12.1991.; prirodnim bogatstvima i dobrima u opštoj upotrebi; sredstvima nad kojima pravo korištenja i upravljanja imaju mjesne zajednice, društvene organizacije, udruženja građana i političke organizacije; nekretnina koje su izgrađene i po drugom osnovu stečene iz sredstava budžeta, sredstava za finansiranje zajedničkih potreba, te sredstava samodoprinosna građana i donacija bez obzira da li se kod društvenog pravnog lica kao korisnika vode ili ne vode u poslovnim knjigama.

Istovremeno je donesen i prvi Zakon o preduzećima²⁵ u kome su po prvi puta utvrđeni organizacioni oblici preduzeća: dioničko društvo, društvo sa ograničenom odgovornošću, društvo jednog lica, komanditno društvo, društvo sa neograničenom solidarnom odgovornošću te definisani statusni oblici povezivanja društava. Ovim Zakonom je propisana i obaveza da su postojeća društva dužna uskladiti svoj oblik sa ovim zakonom do 31.03.1996.

Nakon zaključivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma po uspostavljanju entiteta i BD BiH, preuzet je na ovim nivoima pomenuti Zakon o preduzećima iz 1994. godine, i objavljen u službenim listovima entiteta, koji se primjenjivao do donošenja novih propisa. Razvojem tržišnog poslovanja, i s tim u vezi donošenjem novih propisa o privrednim komorama, bankama, vrijednosnim papirima, registru vrijednosnih papira, komisiji vrijednosnih papira, o radu, obrtu i drugih, ukazala se potreba za novim uređivanjem privrednih propisa o društvima.²⁶

Novi zakon koji je regulisao oblast statusa privrednih društava prvo je donijela Republika Srpska pod nazivom Zakon o preduzećima Republike Srpske²⁷ 1998. godine koji je mijenjan i dopunjavan ukupno pet puta²⁸, nakon čega je stavljen van snage donošenjem Zakona o privrednim društvima u Republici Srpskoj 2008. godine²⁹. Isti je mijenjan i dopunjavan tri puta, a posljednje izmjene i dopune datiraju iz 2013.

znih tijela, tj. borbu između federalizma i unitarizma. Istodobno, u socijalističkim republikama Sloveniji i Hrvatskoj jačaju demokratski pokreti. Konačno su neke jugoslavenske republike, među njima Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Makedonija proglasile neovisnost od Jugoslavije.

²³ Todorović; Hadžimusić 2015, 16.

²⁴ Službeni list R BiH, 33/94.

²⁵ Službeni list R BiH, 33/94., ovaj Zakon je stupio na snagu 25.11.1994.

²⁶ Todorović; Hadžimusić 2015, 18.

²⁷ Službeni glasnik RS, br. 24/98.

²⁸ Službeni glasnik RS, br. 62/02, 66/02, 38/03, 97/04 i 34/06.

²⁹ Službeni glasnik RS, br. 127/08.

godine³⁰. Zakon o privrednim društvima³¹ u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji je zamijenio naslijeđeni Zakon o preduzećima je donesne 1999. godine. Ovaj Zakon je mijenjan i dopunjavan ukupno 12 puta³² i bio je na snazi sve do donošenja novog Zakona o privrednim društvima³³ u oktobru 2015. godine. U Brčko Distriktu BiH 2001. godine donesen je Zakon o preduzećima³⁴ kojim stupanjem na snagu je prestala primjena zakona entiteta³⁵ na teritoriji Brčko Distrikta. Zakon je pretrpio ukupno 7 izmjena i dopuna, te je krajem 2011. godine utvrđen i prečišćeni tekst Zakona.³⁶

U pogledu procesnog prava privrednih društava značajno je naglasiti da je 2004. godine donesen Okvirni zakon o registraciji poslovnih subjekata³⁷ na državnom nivou. Osnovni cilj ovog zakona sukladno odredbi člana 2. je utvrđivanje načina registracije poslovnih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, te usaglašavanje ovog zakona i zakona entiteta i Brčko Distrikta BiH s propisima EU kreiranjem jedinstvene identifikacije poslovnih subjekata. Entitetski zakoni o postupku registracije privrednih društava doneseni su 2005. godine³⁸ kao i u Brčko Distriktu³⁹, s tim da je Republika Srpska 2013. godine donijela novi zakon.⁴⁰ Ovim je stvoren pravni okvir za dalji razvoj prava privrednih društava u Bosni i Hercegovini. Osnovno pitanje je da li ovako postavljen pravni okvir omogućava provedbu principa jedinstvenog pravnog i ekonomskog prostora. U narednom dijelu rada biće izvršena analiza relevantnih odredbi navedenih zakona kako bi se došlo do zaključka o mogućnostima i granicama unifikacije prava društava kako na nacionalnom nivou tako i njegove europeizacije kao neizbježnog procesa za sve pravne sisteme država sa ovog geografskog područja.

3. PRAVNI OKVIR REGISTRACIJE I POSLOVANJA PRIVREDNIH DRUŠTAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Najznačajniji organizacijski oblik obavljanja privrednih djelatnosti su privredna društva. Čovjek kao individua samo izuzetno može sam obavljati neku privrednu

³⁰ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 58/09, 100/11, 67/13.

³¹ Službene novine Federacije BiH, br. 23/99.

³² Službene novine Federacije BiH, br. 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 84/08, 88/08, 7/09, 75/13).

³³ Službene novine Federacije BiH, br. 81/15.

³⁴ Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 11/01.

³⁵ Zakon o preduzećima, Službeni glasnik RS, br. 24/98 i Zakona o privrednim društvima, Službene novine Federacije BiH, br. 23/99.

³⁶ Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 49/11.

³⁷ Službeni glasnik BiH 42/04.

³⁸ Službene novine Federacije BiH, br. 27/05, 68/05, 43/09 i 63/14 i Službeni glasnik Republike Srpske, br. 42/05 i 118/09.

³⁹ Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 15/05.

⁴⁰ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 67/13.

djelatnost jer moderna tehnika, tehnologija i utakmica na tržištu zahtijevaju obavljanje privredne djelatnosti povezivanjem rada i sredstava više ljudi. Pravne forme privrednih društava mogu biti: društvo s neograničenom solidarnom odgovornošću (ortačko društvo), komanditno društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i dioničko društvo (otvoreno i zatvoreno).⁴¹ Za razliku od komanditnog i društva s neograničenom solidarnom odgovornošću kao društva lica, društvo sa ograničenom odgovornošću i dioničko društvo se klasifikuju kao društva kapitala s obzirom da se odnosi unutar tih društava zasnivaju prema uloženom kapitalu članova, odnosno dioničara.⁴²

Osnivanje privrednih subjekata podrazumijeva više propisanih pravnih i faktičkih radnji od strane osnivača (jednog ili više) i nadležnog organa. Pravna teorija uporednog prava poznaje tri osnovna sistema po kojima se osnivaju privredna društva:

- o sistem koncesije,
- o normativni sistem i
- o sistem zakona ili upravnog akta.⁴³

Normativni sistem, za razliku od koncesionog koji podrazumijeva jak uticaj države i sistema zakona ili upravnog akta koji se primjenjuje kod osnivanja privrednih subjekata u javnom sektoru, polazi od pretpostavke slobodnog obavljanja privrednih aktivnosti koje su dozvoljene svakom licu pod istim uslovima. Svako lice, domaće ili strano, pravno ili fizičko, po ispunjavanju zakonom utvrđenih uslova slobodno je podnijeti zahtjev za osnivanje i registraciju željenog privrednog društva, nadležnom državnom organu koji će udovoljiti njegovom zahtjevu s obzirom da je uloga nadležnog državnog organa svedena samo na obezbjeđenje provođenja zakona u pogledu uslova i postupka osnivanja, a ne i u ispitivanju opravdanosti osnivanja. Kada je riječ o ograničenjima za upis u registar, ona se javljaju samo u slučaju osnivanja društva za obavljanje pojedinih djelatnosti poput vojne industrije, telekomunikacija i slično, ili na pojedinim dijelovima državne teritorije.⁴⁴

Kada je u pitanju pravna priroda privrednih društava, teorija nije jedinstvena. U američkoj teroiji, pravna priroda se upoređuje sa prirodom ličnosti entiteta, države i državljanstvom. U europskom pravu prisutne su tri osnovne teorije: teorija ugovora, teorija institucije i mješovita teorija.⁴⁵ Ipak najprihvatljivijom se može smatrati mješovita teorija koja stoji na stanovištu da ona nisu u potpunosti ni ugovori niti institucije, jer u društvima koegzistiraju pravila ugovornog prava i zakonska pravila, kao i autonomna pravila izražena u statutima i odlukama organa upravljanja.⁴⁶

⁴¹ Član 3. Zakona o privrednim društvima FBiH; član 2., stav 2. Zakona o privrednim društvima RS; član 3. Zakona o preduzećima BD BiH.

⁴² Prema: *Mićović* 2010, 27.

⁴³ *Čović* 2003, 50.

⁴⁴ *Čović* 2003, 51.

⁴⁵ *Trifković et al.* 2014., 154.

⁴⁶ *Ibidem*, 155.

Društvo s ograničenom odgovornošću kao najčešći oblik društva kapitala je privredno društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih osoba unose uloge u skladu sa unaprijed dogovorenim temeljnim kapitalom, pri čemu broj članova društva nije ograničen.⁴⁷ Ovakvo rješenje kojim društvo može osnovati i samo jedan član je „u skladu s mišljenjem da prirodu društva ne određuje broj članova, nego opseg njegova poslovanja.“⁴⁸ Pravno lice je fikcija prema teoriji fikcije jer isto može postojati kako sa više tako i sa samo jednim licem.⁴⁹ Zajedničke karakteristike privrednih društava jesu da je privredno društvo organizovana grupa ljudi sa svojstvom pravnog lica, ali kao subjekt u pravu različito od lica koja ga sačinjavaju. Ono je pravno lice koje obavlja jednu ili više privrednih djelatnosti s ciljem sticanja dobiti djelujući kao samostalna organizacija.⁵⁰

U skladu sa Okvirnim zakonom o registraciji poslovnih subjekata u Bosni i Hercegovini, entiteti i Brčko distrikt BiH su 2005. godine usvojili procesne zakone – zakone o postupku registracije privrednih subjekata na njihovoj teritoriji. Republika Srpska je prva proglasila Zakon o postupku registracije poslovnih subjekata 26.04.2005. godine. Isto je učinjeno i u Federaciji BiH samo par dana kasnije 04.05.2005. godine, a u Brčko Distriktu 08.06.2005. godine. Zakoni o registraciji poslovnih subjekata entiteta i Brčko Distrikta 2005. godine bili su u cijelosti usaglašeni sa Okvirnim zakonom kao i jednoobrazni. Česte izmjene i dopune zakona procesnog prava privrednih društava u entitetima,⁵¹ a potom i usvajanje novog Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj⁵² 2013. godine dovele su do nesklada i nejednakosti u tretmanu privrednih društava u pogledu utvrđenih registarskih isprava, isprava i drugih akata neophodnih za upis u registar.

Prema Zakonu o registraciji poslovnih subjekata Brčko Distrikta,⁵³ registarski sud će u zavisnosti od predmeta upisa zahtijevati podnošenje taksativno navedenih isprava, *inter alia* i akt o osnivanju ili akt o izmjenama općih podataka od značaja za pravni promet već osnovanog odnosno registrovanog subjekta upisa kojim se utvrđuje osnivanje ili izmjena bitnih podataka sa ovjerenim potpisima ovlaštenih osoba, te statut poslovnog subjekta⁵⁴. Republika Srpska je zakonom iz 2013. godine⁵⁵ utvrdila

⁴⁷ Tolušić 2012, 104.

⁴⁸ Petrović, 2008, 144.

⁴⁹ Šogorov 2005, 197.

⁵⁰ Mićović 2010, 29.

⁵¹ Službene novine Federacije BiH, br. 68/05, 43/09 i 63/14 i Službeni glasnik Republike Srpske, br. 42/05 i 118/09 i 102/12.

⁵² Službeni glasnik Republike Srpske, br. 67/13.

⁵³ U daljem tekstu: ZRPS BD.

⁵⁴ Član 22., stav 1., d) i e) ZPRS BD.

⁵⁵ Član 32., Stav 1, v) Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj, u daljem tekstu: ZRPS RS.

iste isprave kao i u zakonodavstvu Brčko Distrikta, izostavivši obavezu podnošenja statuta poslovnog subjekta registarskom sudu. U Federaciji BiH istim procesnim zakonom⁵⁶ utvrđena je obavezna notarska obrada akta o osnivanju ili akta o izmjenama, kao i notarski utvrđen statut poslovnog subjekta.

Da ne postoji samo nesklad u pogledu procesnog prava privrednih društava entiteta i Brčko Distrikta, svjedoče razlike utvrđene materijalnim zakonima o privrednim društvima. Razlika u zakonodavstvu entiteta i Brčko Distrikta odnosi se na utvrđeni minimalni osnivački kapital društava. Zakonodavstvom Brčko Distrikta kada je riječ o dioničkom društvu utvrđen je minimalni osnivački kapital u iznosu od 15.000,00 KM⁵⁷, dok isti za društvo sa ograničenom odgovornošću iznosi 2.000,00 KM.⁵⁸ U Republici Srpskoj utvrđena je razlika u zavisnosti da li se osniva zatvoreno ili otvoreno dioničko društvo. Za zatvorena dionička društva isti iznosi 20.000,00 KM, a za otvorena 50.000,00 KM.⁵⁹ Minimalni osnivački kapital društva sa ograničenom odgovornošću u Republici Srpskoj iznosi 1.000 KM.⁶⁰ U Federaciji BiH utvrđeni minimalni osnivački kapital dioničkog društva iznosi 50.000,00 KM⁶¹, a društva sa ograničenom odgovornošću 1.000,00 KM⁶².

KRITERIJ	ZPD FBIH	ZPD RS	ZP BD BIH
DIONIČKO DRUŠTVO			
Minimalni osnivački kapital u konvertibilnim markama (KM)	50.000,00	zatvorena 20.000,00 otvorena 50.000,00	15.000,00
DRUŠTVO SA OGRANIČENOM ODGOVORNOŠĆU			
Minimalni osnivački kapital u konvertibilnim markama (KM)	1.000,00	1,00	2.000,00

Prema ZPD RS osnivački akt privrednog društva se načelno notarski obrađuje, osim kod jednočlanih društava sa ograničenom odgovornošću, kada se uplaćuje propisani minimalni novčani dio osnovnog kapitala.⁶³ Za osnivačke akte ove vrste društava vrši se notarska ovjera potpisa osnivača. Kada je riječ o izmjenama i dopunama osnivač-

⁵⁶ Član 22., stav 1., 1) i 2) Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji BiH, u daljem tekstu ZRPS FBIH

⁵⁷ Član 136. Zakona o preduzećima Brčko Distrikta BiH – prečišćeni tekst, Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH, br. 49/11, u daljem tekstu ZP BD BIH.

⁵⁸ Član 343., stav 1. ZP BD BIH.

⁵⁹ Član 228., stav 1. i 2. Zakona o privrednim društvima u Republici Srpskoj, Službeni glasnik Republike Srpske, br. 127/08, 58/09, 100/11 i 67/13, u daljem tekstu: ZPD RS.

⁶⁰ Član 107. ZPD RS.

⁶¹ Član 125. Zakona o privrednim društvima FBIH, Službene novine Federacije BiH, br.74/15, u daljem tekstu: ZPD FBIH.

⁶² Član 307. ZPD FBIH.

⁶³ Član 7., stav 3. ZPD RS.

kih akata, one se za društva lica notarski obrađuju⁶⁴, a za društva kapitala notarski potvrđuju, osim kod jednočlanog društva sa ograničenom odgovornošću u kojem slučaju se vrši notarska ovjera potpisa osnivača ili ovlaštenog lica.⁶⁵ ZP BD BiH propisuje obavezan pismeni oblik osnivačkog akta preduzeća, te da se potpisi osnivača ovjeravaju. Ujedno osnivačkim aktom se u skladu sa ZP BD BiH smatra i odluka/ugovor o osnivanju i statut preduzeća.⁶⁶ Formu i obliku akata koji se tiču izmjena i dopuna općih podataka od značaja ZP BD BiH ne propisuje. U Federaciji BiH procesnom zakonu ZRPS FBiH data je prednost u pogledu utvrđivanja uslova za registraciju osnivanja privrednih društava u dijelu koji se odnosi na ništavost registracije osnivanja privrednog subjekta, gdje je kao jedan od razloga ništavosti i izostanak propisane forme osnivačkog akta, ukoliko nije drugačije utvrđeno ZRPS FBiH.⁶⁷ O formi osnivačkih akata i formi isprava koje se odnose na izmjene općih podataka od značaja za pravni promet registrovanog pravnog subjekta neophodno je uskladiti zakone o privrednim društvima entiteta i Brčko Distrikta sa zakonima o registraciji poslovnih subjekata, te zakonima o notarima.

4. USKLAĐIVANJE PRAVA DRUŠTAVA BOSNE I HERCEGOVINE SA PROPISIMA EUROPSKE UNIJE

Pravna stečevina Europske Unije je ukupnost svih pravnih normi u bilo kojem obliku koje su sadržane u osnivačkim ugovorima ili koje su donesene na temelju osnivačkih ugovora.⁶⁸ Pridruživanjem Republike Hrvatske u članstvo Europske Unije, 2013. godine formiran je trenutni broj od 28 zemalja članica.⁶⁹ Svaka od zemalja koja želi postati članicom EU obavezna je uskladiti nacionalno zakonodavstvo s pravnom stečevinom Europske Unije, kako bi mogla djelovati u sklopu njenih sistema i utvrđenih pravila. Tako je i Bosna i Hercegovina potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Europskoj Uniji⁷⁰, preuzela obavezu usklađivanja nacionalnog zako-

⁶⁴ U notarske isprave spadaju: notarski obrađene isprave, notarske ovjere i notarske potvrde. Notarski obrađene isprave, koje je notar sačinio u granicama svojih službenih ovlaštenja u propisanoj formi, imaju punu dokaznu snagu javne isprave o izjavama datim pred notarom, dok notarske ovjere i potvrde imaju dokaznu snagu javne isprave o činjenicama o kojima se u njima svjedoči - član 4. Zakona o notarima Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske, br.86/04,02/05, 74/05, 76/05, 91/06, 37/07, U-60/06, 50/10 i 78/11.

⁶⁵ Član 7., stav 4. ZPD RS.

⁶⁶ Član 5. ZP BD BiH.

⁶⁷ Član 62. ZPD FBiH.

⁶⁸ Horak; Dumančić; Pecotić Kaufman 2010, 21.

⁶⁹ Rimski ugovor iz 1958. godine predstavlja početak formiranja zajednice kakva je danas Europska Unija i to potpisivanjem Ugovora o Europskoj ekonomskoj zajednici kojim je uspostavljeno zajedničko tržište i carinska unija te omogućeno slobodno kretanje kapitala i radne snage između šest zemalja potpisnica: Belgije, Njemačke, Francuske, Italije, Luksemburga i Holandije koje su osnivači EU.

⁷⁰ Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Bosne i Hercegovine Europskoj Uniji potpisan je 16.06.2008.

nodavstva. Europska Unija je u decembru 2014. godine započela novi pristup prema Bosni i Hercegovini, koji predviđa novi redosljed uslova kako bi zemlja napredovala ka EU i riješila preostale društveno - ekonomske izazove sa kojima se suočava. Ovo je dovelo do stupanja na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Bosne i Hercegovine i Europske Unije 1. juna 2015. godine. SSP je zamijenio Privremeni sporazum (PS) koji je bio na snazi od 2008. godine. U julu 2015., Bosna i Hercegovina je usvojila Reformsku agendu⁷¹ čiji je cilj borba protiv teške društveno-ekonomske situacije i unapređenje reformi pravosuđa i državne uprave.⁷² Navedeno podrazumijeva i reformu oblasti nazvane „poslovna klima i konkurentnost“ koje se odnose, između ostaloga i na pravo društava.

Pravo privrednih društava Europske Unije prepoznatljivo je prije svega prema posebnim oblicima privrednog organizovanja u vidu dvije specijalizirane forme društava i to: europsku ekonomsku interesnu grupaciju⁷³ i europsko društvo ili europsko preduzeće.⁷⁴ Propisi o uvođenju ovih formi društava u Bosni i Hercegovini još uvijek ne postoje, obzirom da je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju tek nedavno stupio na

godine u Luksemburgu. Bosna i Hercegovina je izvršila ratifikaciju u 27. oktobra 2008. godine, a Sporazum je stupio na snagu 1 juna 2015.

⁷¹ Prema tački 9. Teksta Reformske agende Bosne i Hercegovine za period 2015-2018. pod naslovom Poslovna klima i konkurentnost utvrđeno je da će: Reforme poslovnog okruženja će uključiti: u FBiH, kantonima i Brčko Distriktu nove zakone o privrednim društvima i direktnim stranim ulaganjima i pojednostavljenje i automatizovanje registracije poslovnih subjekata; ubrzaće proceduru za pribavljanje građevinskih dozvola i priključaka za struju; olakšaće izvoz nastavkom reformi inspekcija i jačanjem nacionalne kontrole kvaliteta, usklađene u skladu s zahtjevima EU, ispitaće izvodljivost provođenja fiskalno održivih javno-privatnih partnerstva i ostvarivanja većeg učešća privatnog sektora u razvoju infrastrukture, a svi nivoi vlasti će sačiniti (i objaviti) sveobuhvatan popis parafiskalnih nameta u cilju osiguravanja njihove transparentnosti i smanjenja u skladu sa podjelom nadležnosti.: <http://www.fbihvlada.gov.ba/pdf/Reformska%20agenda.pdf> (30.05.2016.)

⁷² Izvještaj Europske Komisije o napretku Bosne i Hercegovine za 2015. godinu, dostupan na: http://dei.gov.ba/dei/bih_eu/paket/default.aspx?id=10098&langTag=bs-BA (30.05.2016.)

⁷³ Institucionalno povezivanje u okviru zajedničkog, kasnije jedinstvenog tržišta EU, rezultiralo je nastankom nekoliko specifičnih instituta, nosilaca privrednopravne i ekonomske aktivnosti i kooperacije pod jedinstvenim okvirom, pravom EU. Institut Europske interesne grupacije nastao je kao rezultat potrebe stvaranja jednog novog subjekta, koji bi objedinio i povezao aktivnosti trgovačkih društava na prostoru zajedničkog tržišta i s ciljem jačanja ekonomske unije putem pravnih formi. Prema: *Grbo, Z.* (2003), Evropska ekonomska interesna grupacija i njen odnos sa statusnim formama u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, Libertas – europaisches Institut GmbH, Germany, 12.

⁷⁴ Europsko dioničko društvo ili Societas Europea se osniva kako je utvrđeno Uredbom SE i ima svojstvo pravne osobe. Definiše se kao trgovačko društvo čiji je kapital podijeljen na dionice jer je taj oblik najprikladniji za potrebe društva koje djelatnost obavljaju na evropskom nivou. Prilikom osnivanja svako evropsko dioničko društvo mora iza naziva imati oznaku SE kao statusni oblik. Društvo se osniva upisom u sudski registar u državi članici gdje ima sjedište. Osnivači evropskog preduzeća mogu biti kompanije i firme koje podliježu odredbama čl. 58. Ugovora o osnivanju, dionička društva, društva sa ograničenom odgovornošću. Sva navedena pravna lica mogu osnivati evropsko preduzeće ali pod uslovom da su osnovana, odnosno registrovana sa glavnom upravom u nekoj od zemalja Zajednice uz minimalni osnivački kapital od 120.000 EUR.

snagu. U Republici Hrvatskoj je 2007. godine donesen Zakon o uvođenju europskog društva *societas europea* (SE) i europskog gospodarskog udruženja (EGIU), čime su ove forme uvedene u pravni sistem, s tim da je stupanje na snagu zakona odgođeno do dana pristupanja Republike Hrvatske Europskoj Uniji⁷⁵, što se desilo šest godina nakon donošenja ovih propisa. Činjenica tako dugotrajnog odvijanja procesa dovoljno govori o ozbiljnosti i kompleksnosti priprema pravnog sistema za usklađivanje prava i ispunjavanje uslova za pristupanje u članstvo.

Za aspekta usklađivanja prava Bosne i Hercegovine u oblasti prava društava, kao početna faza najznačajnija je oblast slobode poslovnog nastanjivanja.⁷⁶ To je jedna od najznačajnijih kategorija prava društava u Europskoj Uniji obzirom da predstavlja *condicio sine qua non* za slobodu kretanja ljudi, roba, kapitala i usluga. Pravo poslovnog nastanjivanja fizičkih i pravnih lica čini pravni osnov za slobodno obavljanje komercijalnih aktivnosti na teritoriji zemalja članica EU. To podrazumijeva obavljanje privrednih aktivnosti kroz postojeće kompanije ili obavljanje takvih aktivnosti osnivanjem novih kompanija.⁷⁷ Sloboda poslovnog nastana pretpostavlja da su ukinuti svi oblici restrikcija i diskriminacije uvođenjem tzv. nacionalnog tretmana za osnovana privredna društva prije osnivanje Europske Unije kao i uvođenjem obaveze postepenog ukidanja nacionalnih prava u prelaznom periodu.⁷⁸ Prema profesoricu Horak⁷⁹, poslovni nastan označava pravo pravnih ili fizičkih osoba koje su državljani neke od država članica Europske unije na osnivanje pravne osobe odnosno trgovačkog društva na području države članice koja nije njegova matična država, te uključuje pokretanje i obavljanje samostalne djelatnosti. Definiranje slobode poslovnog nastana proizlazi iz UFEU⁸⁰ te je dio slobode pružanja usluga.

Pravna osnova usklađivanja prava privrednih društava sadržana je u odredbama primarnog zakonodavstva Europske Unije.⁸¹ Kako bi se omogućila i ostvarila sloboda

⁷⁵ Opširnije o SE u Republici Hrvatskoj: Horak; Dumančić 2007, 127-152

⁷⁶ Članovi 50-57. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Europskih zajednica i Bosne i Hercegovine.

⁷⁷ Trifković *et. al.*, 2014, 158.

⁷⁸ Član 58. stav 1. Ugovora o osnivanju EEZ.

⁷⁹ Horak; Dumančić; Šafranko 2013, 9.

⁸⁰ Čl. 49 UFEU (prije: čl. 43. UEZ), st.2: "Freedom of establishment shall include the right to take up and pursue activities as self-employed persons and to set up and manage undertakings, in particular companies or firms within the meaning of the second paragraph of Article 54, under the conditions laid down for its own nationals by the law of the country where such establishment is effected, subject to the provisions of the Chapter relating to capital." Čl. 54 UFEU (prije čl. 48 UEZ): "(1) Companies or firms formed in accordance with the law of a Member State and having their registered office, central administration or principal place of business within the Union shall, for the purposes of this Chapter, be treated in the same way as natural persons who are nationals of Member States. (2) Companies or firms" means companies or firms constituted under civil or commercial law, including cooperative societies, and other legal persons governed by public or private law, save for those which are non-profit-making."

⁸¹ Čl. 50 stav. 2. Ugovora o funkcionisanju Eurpske Unije.

poslovnog nastana, tim odredbama je europskim institucijama data ovlast da usklađuju propise prava država članica donesene u interesu članova privrednih društava i trećih osoba s ciljem njihovog ujednačavanja.⁸² Prava društava uklopljena su ponajprije u korpus nacionalnog prava. Analizirajući odnos europskog i nacionalnog prava društava valja imati na umu više čimbenika s obzirom na to da nacionalno pravo ne čine samo propisi, već i sudska praksa i doktrina.⁸³ Uzevši u obzir da materija prava društava nije statična kategorija⁸⁴, postoji potreba za kontinuiranim približavanjem te usklađivanjem nacionalnih prava u svrhu ostvarivanja tržišnih sloboda, posebno slobode poslovnog nastana, te kretanja kapitala na unutarnjem tržištu EU-a.

Poslovno nastanjivanje⁸⁵ u Bosni i Hercegovini trenutno nije unificirano čak ni unutar zemlje obzirom da postoje stanovite razlike u uslovima i načinima osnivanja društava u različitim dijelovima države ako je to prikazano u prethodnom dijelu ovog rada. Posebno je interesantno da je članom 51. stav 1. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju ugovoreno da će Bosna i Hercegovina društvima i državljanima Zajednice olakšati pokretanje poslovanja na svojoj teritoriji, te da će osigurati društvima Zajednice u pogledu nastanjivanja na teritoriji Bosne i Hercegovine, tretman koji nije manje povoljan od tretmana koje daje vlastitim društvima ili bilo kojem društvu iz treće zemlje, a isto se odnosi i na djelovanje već osnovanih subsidijarnih društava i podružnica zajednice u Bosni i Hercegovini. Međutim, ključno i najvažnije pitanje je kako će se osigurati implementacija ovih odredbi Sporazuma bez prethodnog osiguranja jednakosti svih subjekata koji posluju na teritoriji države pod različitim propisima i koji se *de facto* diskriminirani u njihovom pravu na slobodno obavljanje djelatnosti, čime je ugrožen i princip slobode kretanja propisan i Ustavom i pravom Europske Unije.

5. ZAKLJUČAK

Bosna i Hercegovina se nedvojbeno odlučila za evropski put slijedeći primjere susjednih zemalja, što podrazumijeva obavezu usklađivanja pravnog sistema u svim

⁸² Horak, H.; Dumančić, K.: Usklađivanje u području prava društava RH s pravnom stečevinom EU, 5. <http://web.efzg.hr/dok/prah/horak/%C4%8Dlanak%20Horak%20Duman%C4%8Di%C4%87%20za%20Pravo%20i%20porezi-1.pdf> (12.2.2017)

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ Barbić 2007, 339.-363.

⁸⁵ U skladu sa članom 50 (d) Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju "Poslovno nastanjivanje" znači: (i) za državljane, pravo da pokrenu privredne djelatnosti kao samozaposlena lica, te pravo osnivanja preduzeća, posebno osnivanja društava nad kojima imaju efektivnu kontrolu. Samozapošljavanje i poslovno preduzetništvo državljana ne obuhvata traženje ili prihvatanje zaposlenja na tržištu rada, ni prijenos prava na pristup tržištu rada neke druge strane. Odredbe ovog poglavlja ne odnose se na lica koja nisu isključivo samozaposlena; (ii) za društva iz Zajednice, odnosno Bosne i Hercegovine, pravo pokretanja privrednih djelatnosti osnivanjem subsidijarnih društava i podružnica u Bosni i Hercegovini, odnosno Zajednici.

segmentima sa zakonodavstvom Europske Unije. Jedan od značajnih segmenata prava EU jeste oblast prava privrednih društava, obzirom da je ova oblast osnovni instrument sprovedbe ključnog principa proklamiranog i u osnivačkim aktima EU – principa slobode kretanja ljudi, robe, kapitala i usluga. Nominalno, Bosna i Hercegovina je Ustavom zagarantirala navedene slobode na teritoriji države, ali svakako treba imati na umu kompleksnost ustavne strukture i podijeljene nadležnosti između centralnog nivoa i nižih političko-teritorijalnih jedinica. Garantiranjem navedenih sloboda i kreiranjem jedinstvenog tržišta kao ustavne kategorije, zemlja je opredjeljena za slobodnu tržišnu privredu. Iz toga, Ustavni sud Bosne i Hercegovine u svojoj praksi derivira obavezu države da etablira funkcionalan ekonomski poredak, te da osigura ukupnu ekonomsku ravnotežu. Bosna i Hercegovina ima izuzetno složenu ustavnu strukturu i podjelu nadležnosti između državnog, centralnog nivoa i nižih političko-teritorijalnih jedinica. Kada je riječ o pravu privrednih društava, nadležnost za reguliranje ove oblasti je data entitetima i Brčko Distriktu BiH, što zasigurno ostavlja prostor za nejednako reguliranje različitih segmenta prava privrednih društava, jer ovi nivoi donose svoje i materijalne propise i procesne propise koji se odnose na postupak osnivanja društava. U skladu sa rezultatima istraživanja i komparativnog prikaza zakonodavstava iz ove oblasti u Bosni i Hercegovini, sasvim je jasno da sa ovakvim korpusom propisa teško možemo govoriti o postojanju jedinstvenog pravnog i ekonomskog prostora. Dva su osnovna razloga za to, prvo, materijalnopравnim propisima nejednako su uređena osnovna pitanja privrednih društava npr. visina osnovnog kapitala za društva kapitala, sistemi upravljanja privrednim društvima i drugo, nejednako je procesnim propisima regulisan postupak osnivanja društava. Pored toga, nekim od procesnih zakona dat je prioritet nad materijalnim propisom i koji čak regulišu određena materijalnopравna pitanja kao što je naprimjer forma osnivačkih akata. Postojanje ovakvog pravnog partikularizma zasigurno će biti prepreka na europskom putu Bosne i Hercegovine jer se na ovaj način ne mogu ispoštovati osnovni zadaci koje je EU uspostavila u pogledu realizacije principa slobode kretanja. Privredni subjekti u Bosni i Hercegovini nemaju jednak tretman, to *inter alia* ostavlja prostor i za mnoge zloupotrebe u vidu izigravanja zakona i pribjegavanja primjeni onog lakšeg za stranku, a što je posljedica interlokalnog sukoba zakona koji u ovoj oblasti u Bosni i Hercegovini postoji. Privredni subjekt koji želi obavljati djelatnost u organizacionoj formi dioničkog društva, može pod lakšim uslovima osnovati društvo npr. u Brčko Distriktu, a djelatnost putem podružnica obavljati legalno na teritoriji cijele države. Da bi se ovakve pojave spriječile, potrebno je unificirati nacionalno zakonodavstvo i to opredjeljenjem za zakonska rješenja koja će biti povoljnija za privredne subjekte. To je ujedno i najvažniji uslov za europeizaciju bosanskohercegovačkog prava društava, jer će u suprotnom biti izuzetno teško ispoštovati sve obaveze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Europskom Unijom. Iako u formalnom smislu ne možemo govoriti o pravu privrednih društava Europske unije u

smislu postojanja apsolutno unificiranog zakonodavnog okvira nacionalnih pravnih sistema, ujednačenost prava na nacionalnom nivou je od izuzetnog značaja. Postojanje pravnog partikularizma u okvirima nacionalnog prava zasigurno stvara pravnu nesigurnost za privredne subjekte i na taj način znatno otežava odnosno ograničava slobodu poslovnog nastana kao princip europskog prava društava u najširem smislu.

LITERATURA

1. Barbić, J. (2007): Utjecaj njemačkog prava na stvaranje hrvatskog prava društva, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, god. 44, 3-4/2007., 339.-363
2. Čović, Š. (2003), *Poslovno pravo, Company law*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
3. Grbo, Z. (2003), Evropska ekonomska interesna grupacija i njen odnos sa statusnim formama u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine, *Libertas – Europaisches Institut, Sindelfingen*.
4. Horak, H.; Dumančić, K.: *Usklađivanje u području prava društava RH sa pravnom stečevinom EU*. <http://web.efzg.hr/dok/prahhorak/%C4%8Dlanak%20Horak%20Duman%C4%8Di%C4%8720za%20Pravo%20i%20porezi-1.pdf> (12.2.2017)
5. Horak, H, Dumančić, K, Šafranko, Z., (2013), *Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava u pravu Europske unije*, Ekonomski fakultet Zagreb.
6. Horak, H., Dumančić, K., Pecotić Kaufman, J. (2010)., *Uvod u europsko pravo društava*, Školska knjiga, Zagreb,
7. Horak, H., Kosjenka, D. (2007): Europsko društvo *soceitas europeae* kao novost u hrvatskom pravu, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 5, No. 1, prosinac 2007
8. Mićović, M. (2010), *Privredno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, Institut za pravne i društvene nauke, Kragujevac
9. Petrović, S. (2008), *Osnove prava društava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
10. Steiner, C., Ademović, N. (2010), *Ustav Bosne i Hercegovine Komentar*, Fondacija Konrad Adenauer Stiftung, Sarajevo
11. Šogorov, J., O pojmu i pravnoj prirodi jednopersonalnog (jednočlanog) društva, *Pravni život*, 2005, vol. 54, br. 11, 191-200
12. Todorović, Lj., Hadžimusić, M. (2015), *Privredna društva Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH*, Fineks d.o.o Sarajevo
13. Tolušić, E., Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću, *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, Vol. 3 No. 2, Prosinac 2012., 103-107
14. Trifković, M., Simić, M., Trivun, V., Silajdžić, V., Mahmutćehajić Novalija, F. (2014), *Poslovno pravo - uvod u pravo, osnovi obligacija i privredna društva*, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.

Summary

EUROPEANISATION OF BOSNIAN AND HERZEGOVINIAN COMPANY LAW IN THE ABSENCE OF A COMMON LEGAL AND ECONOMIC ENVIRONMENT

Bosnia and Herzegovina regulate the area of business law in a more or less harmonized way at different levels of authority, because of the specific constitutional order. The minimum number of regulations is at the state level because of the competence of the entities for regulation in this area. Substantive provisions on the status of companies are in the jurisdiction of entities of the Federation of Bosnia and Herzegovina, Republika Srpska and Brčko District. Procedural regulations governing the procedure for establishing a company are also adopted at the entity level, but, there is the Framework Law on the Registration of Business Entities at the national level, which stipulates the obligation of harmonization of procedures in the entities to their procedural rules. Agreement on Stabilization and Association of Bosnia and Herzegovina with the European Union came into force in 2015, and started some reforms with the aim of harmonizing the legislation of Bosnia and Herzegovina with the EU acquis. That will certainly be a long and complicated process due to the absence of a single legal and economic space in Bosnia and Herzegovina, which is reflected primarily in the fact that competence in some crucial areas is granted to entities which results in a significant number of laws. Regulations are often different and prevent subjects to set up companies under the same conditions and operate in the entire territory of Bosnia and Herzegovina. The paper analyzes the segments of the legislation of Bosnia and Herzegovina in the field of company law, and in particular different solutions in the entity regulations and the potential difficulties that may arise in the process of harmonization of this area with the EU acquis. Based on the analysis, the author provides an evaluation of how the legislation of Bosnia and Herzegovina is ready to participate actively in the process of harmonization of national laws in this field with the acquis.

Key words: *companies; establishment; harmonization; Europeanization; integration.*

